MARTA PETREU

„Aduceţi verbele"

Dintre debuturile de poezie ale ultimelor luni, la fel de numeroase ca şi în toamna trecută, se desprinde acela al Martei Petreu: ***Aduceţi verbele.*** Poeziile ei au, de pe acum, o anumită notă personală, vizibilă deîndată în cerebralitatea laconică şi în tăietura exactă şi fină a frazei, ca o incizie chirurgicală. Este un lirism rece şi intelectual, cultivînd apoftegma, definiţia, reflecţia scurtă, ca o piele bine întinsă pe oasele ideii: *„Luciditatea ca un ţap în rut"; „înăuntru e creierul tînăr / pofticios - vulpe veşnic gravidă"; „Trupul: unica mea singurătate"; „In acest spaţiu imaginaţia se descompune ca o zidărie"; „In vecinătatea durerii frica ar&bot de lapte"; „ Moare în Marta zi de zi o femeie"* etc. Multe din aceste imagini sînt de fapt nişte *concetti,* căci poezia Martei Petreu e înrudită cu a „manieriştilor" de felul lui Florin Mugur, Ion Mircea, Emil Hurezeanu sau Eugen Suciu, cu toate inevitabilele diferenţe. E ciudat, dar, deşi absenţa (ori chiar interzicerea) senzualităţii, şi preferinţa pentru idee, nu defeminizează complet poezia Martei Petreu. Aici e un punct ce merită să stăruim. „Semnele" feminităţii - exterioare sau interioare - sînt peste tot: cutia de pudră, rujul „etalat cu francheţe" şi chiar cîte o puternică metaforă a sensibilităţii: *„Cu o floare dacă mă atingi / mă umplu de clopote".* E adevărat, pe de altă parte, că aceste semne le găsim mai uşor (dacă nu chiar exclusiv) în ciclul secund al cărţii, care conţine probabil lucruri mai vechi şi în care epura lirică e la începuturile ei. Poeta încă se mai întreabă: *„ Cum să scriu poeme tandre, mă întreb, / cum să scriu?".* Sau, mai subtil: *„De cit orgoliu ar fi nevoie pentru ca ideile să devină senzaţii?".* Aceste poezii au încă, în frăgezimea lor sensibilă, acel aspect biografic, trăit, de experienţă sau de impresie nemijlocită, care se va topi ulterior în lirismul pur cerebral din primul ciclu. Iată ***Binecuvîntată este candoarea:*** *„ în noaptea asta iţi voi vorbi despre mine. / în noaptea asta trupul meu e trist. / Prinţul cărţii moare in fiecare pagină / de abstracta căldură a familiei. // Binecuvîntată este candoarea din cutia de pudră! / Prinţul cărţii moare în fiecare /şi tot moare".* ***Tezele neterminate despre Marta*** şi ***Alte teze neterminate...,*** piesele de rezistenţă ale acestei a doua secţiuni, seamănă cu nişte stenograme de impresii, unele foarte directe, altele avînd deja acel halo transfigurator, care anunţă formula din celălalt ciclu. Din aceste conspecte sau crochiuri lirice, nu lipseşte inflexiunea ironică a vocii: *„ Scriu acest poem pentru gloria personajului principal"* După cum nu

lipseşte nici declararea *pro-forma* a renunţării la *Sentimente* în favoarea *Verbelor* (sînt chiar titlurile de cicluri), sau, mai exact, deocamdată, a substituirii lor posibile: *„îngăduite fie azi substituirile Intre verbe şi starea reală l în locul eroului principal vom pune confuzia Martei || nici un cuvînt despre solstiţii / nici un cuvînt despre dragoste. || Maestrul mătură peroanele gării: || «Viaţa presată intre cotoarele cărţii / starea de furie / teronzînd sămînţa în cărţi apocrife» ".*

Verbele din celălalt ciclu trebuie înţelese ca pluralul latinesc *verba.* Cuvintele adică: din *Prefaţă* ne dăm seama că ele sînt, în ochii poetei, un succedaneu al Verbului, al Cuvîntului dintîi, cu pretenţia lui de a numi şi de a conţine toată înţelepciunea lumii: *„ Priviţi faptele cele umile în umbra Verbului / (numai hîrtia poartă amintirea înţelepciunii). / Apropiaţi-vă: / sub această tunsoare nefeminină l stă Numele — duios anacronism al poemului. /Aici se află jocul cu verbele | şi lecţia de istorie / a faimei mele".* Cuvintele (nu Cuvîntul!) face poezia, iar poezia e mai reală decît realitatea. Poemul titular al cărţii Martei Petreu e plin de trufie: *„Noi intrăm în carte cu trufie | şi spunem: // Un poem de dragoste / e mai adevărat / decît o noapte de dragoste. II Un poem al spaimei l* e *mai cumplit decît spaima. II Un poem despre moarte / e mai real decît moartea. || Noi intrăm în carte / si spunem: / verbele / aduceţi verbele | pentru Cina cea de taină".* E o pretenţie, aceasta, a tuturor manieriştilor. Dar pluralul e, în acest caz, mai puţin pretenţios decît singularul şi nu conduce la o poezie de rostire ceremonioasă, încantatorie, ci la una aproape firească; şi nu o orfică experienţă vor transmite poeziile, ci una prea umană. Cu adausul că uman înseamnă raţional, la Marta Petreu, jşi facultatea ce domină în lirica ei este inteligenţa.

Organul cel mai cîntat este creierul. *„ Nimic despre carne: | acest cuvînt fraged a murit",* afirmă poeta în stilul ei atît de lapidar. *Tezele despre creier,* poem de o mare frumuseţe, debutează cu invocarea acelei „zone neprotejate" a fiinţei pe care creierul o contemplă cu umilinţă resemnată cum şi-ar contempla umbra de care nu poate scăpa: trupul. Versurile merită să fie citate în întregime pentru expresiva lor claritate: *„ Mereu rămîne o zonă neprotejată: un dans pe nervul optic l o căţea cu limba adînc sub zăpadă / protestul retinei la lumina solară / aorta ce picură ritmic. || Forma, rotundul, frigidul, senzuale sub ploaie. || «Cit putem trăi înfrăţiţi cu frica?» - trupul neted l Copită grajd al cuvîntului. II Nu uitaţi privirea - provincia dspră / auzul încăpător al marionetei / această piele somnolentă porii de sticlă. / Umilitor de singur creierul meu se contemplă / în reliefuri*

externe". Despărţirea de sentimente - de o sensibilitate la fel de „obscenă" ca şi memoria - este şi mai radicală în *Teze despre singurătate. „ Orice femeie miroase a foliculină şi var / niciodată a răşini şi chinină";* versuri aproape dizgraţioase în puternicul lor accent polemic, dar extrem de caracteristice, pentru o poezie închinată celebralităţii şi purităţii ideale a unei fiinţe-de-creier. (Acest program poetic nu e cu desăvîrşite străin de Ion Barbu, deşi poeziile Martei Petreu sînt de o factură deosebită). Femeia de foliculină şi de var moare în fiecare zi în poetă, care-şi refuză amintirile ca şi emoţiile: *„ îngăduitor de-aş fi cu mine în această dimineaţă: / somnul meu abureşte ca-o cînepă caldă. / Şi adun evenimentele: / creierul meu. -un chihlimbar locuit de lupi / tandreţea mea - o duminică oarbă".* Ironizată este şi confesiunea lirică - mod al biograficului de a intra prin porii poemului - în *Teze despre zilele faste,* poem la fel de admirabil ca şi precedentele: confesiunile sînt *„mici capricii lichefiate ca un creier mort".* Identitatea însăşi a fiinţei ce se contemplă din afară cu atîta răceală e pipăită cu mirare ca un lucru străin: *„Da / stau In mine mă locuiesc cu oarecare indiferenţă / cu stimă cu afecţiune / (noi nu atingem problemele puterii) / fără evenimente fără presimţiri aceste zile în care / îmi pipăi identitatea / ca pe-un bărbat străin ce-mi doarme-n braţe",* în aceste condiţii, speranţele sînt comparate cu nişte *„viermişori* [care] *ne ling spinarea",* mîngîierea ca un *„masaj pe riduri", „senzualitatea se manifestă ca frica - desfigurează".* Sau: *„Fragilitatea Martei - un exces de adrenalină / luciditatea — cianură dintr-o vişină crudă".* Ergo: *„ Timp fără dragoste: / un dumnezeu hipofolcui inie veghează biografia".* Fiinţa femeii a fost, astfel, redusă la chimismul care o determină din interior. Raţionalitatea privirii aruncă o dată cu sentimentul, sensibilitatea, memoria şi celelalte, orice umbră, orice mister. Rămîne superficial scăldată în orbitoare lumină: *„Nici o îngăduinţă pentru mistere / nici o îngăduinţă. // Iată gloria: o piele bine întinsă".*

Cu aceste versuri din *Iată gloria,* se încheie ciclul: punct final, «totodată, al unei experienţe foarte originale şi radicale de a defeminiza poezia sau (şi) de a miza liric doar pe cerebralitate. S-a putut înţelege din puţinele citate ce coerenţă are experienţa tinerei poete şi, totodată, ce superbe sînt versurile ei. *Aduceţi verbele* promite, ca atîtea din cărţile de debut din ultimii ani, de la ale lui Emil Hurezeanu şi Traian T. Coşovei la ale Magdalenei Ghica şi Mircea Cărtărescu, un poet foarte înzestrat, o speranţă pentru literatura de mîine.

(România literară, nr. 16, 1981)

„Dimineaţa tinerelor doamne"

în legătură cu poezia Martei Petreu ***(Dimineaţa tinerelor doamne),*** Ion Bogdan Lefter a remarcat, în foarte exacta lui recenzie din *România literară* (26 aprilie), *„ intersecţia a două direcţii importante"* ale noii lirici: *„prin modul trufaş şi necruţător în care se priveşte în oglindă şi prin deschiderea către marile categorii ale existenţei, (ea) aparţine seriei orgolioşilor moralişti (Petru Romoşan, Ion Mureşan, Mariana Marin, loan Morar); în timp ce seducţia abstracţiunilor şi a concentrării o înscrie în seria conceptualizărilor (Liviu Antonesei, Ion Stratan, Călin Vlasie)".* La numele din această serie din urmă îl putem adăuga (et pour căuşe!) pe al lui Bogdan Lefter însuşi. Lucrurile stau, probabil, aşa, deşi cea mai izbitoare trăsătură a poeziei Martei Petreu (din ***Aduceţi verbele,*** ca şi din ***Dimineaţa tinerelor doamne)*** nu se găseşte, cred, la nici unul din poeţii generaţiei ei: introspecţia lucidă, aproape clinică, adevărată incizie pe epiderma sentimentului. Această jupuire necruţătoare, care lasă sufletul la vedere, palpitînd şi sîngerînd, o aseamănă pe poetă cu Angela Marinescu şi cu (maestră a amîndurora) americanca Silvia Plath.

Şi non moralismul şi cerebralitatea trebuie oarecum corectate prin această prismă.

Marta Petreu este o egocentrică prin natură, de o trufie ce se cuvine înţeleasă mai ales ca o lipsă de menajamente faţă de sine. Orgoliul ei constă în a se lua -pe sine ca exemplu negativ, dacă pot spune aşa, disecîndu-se cu un bisturiu ascuţit, spre a-şi arăta suferinţa, frustrarea, lipsa de speranţă şi eşecul. E vorba de un lirism al deziluziei, care însă nu se maschează, ci se declară: poeta pune degetul pe rană, scormoneşte în locurile cele mai dureroase, cu o cruzime insuportabilă. Dacă substanţa lirică este, neîndoielnic, morală, ea nu se exprimă decît rareori direct prin intermediul unor *„cuvinte mari şi poetice",* după cum spune Ion Bogdan Lefter, citînd un vers al poetei: acestea sînt de obicei suspendate metaforic, introduse, ca nişte pietre preţioase, în montura unor pseudodefiniţii lirice. Exemplele următoare le-am scos din al doilea volum, dar se află în număr mare şi în precedentul» *„Singurătatea - un abator vara"* sau *„Dragostea mea - un orfelinat iarna"* sau *„Sufletul: supravieţuitorul pe termene scurte / scutecul unde evacuăm /sinceritatea noastră perversă".*

Ca şi în ***Aduceţi verbele,*** există în ***Dimineaţa tinerelor doamne*** o reprimare a sensibilităţii, a sincerităţii (în termeni sarcastici, ca aceia din ultimele versuri citate), a inimii etc. Această polemică uneori explicită, cu poezia confesivă o regăsim implicit în tăietura

intelectuală a liricii Martei Petreu, în conceptualitatea ei, de care vorbeşte şi Ion Bogdan Lefter. Numai că şi în acest caz lucrurile sînt departe de a fi foarte simple. Nu încape îndoială că aspectul evident al poeziei este logic şi chiar silogistic, iată maniera în stare pură: *„Află doamne: | singurătatea ta nu e egalul singurătăţii/ Din mine trăieşte / numai conştiinţa mea cunoscătoare || Despre cantitatea de fericire a lumii | ceea ce ştiu n-o mai sporeşte / Doamnei trăiesc numai sufletele noastre cunoscătoare",* în proză, aceste aserţiuni ar putea fi traduse aşa: nu există Singurătate, ci singurătăţile fiecăruia din noi; redus la conştiinţă, sufletul nu sporeşte fericirea din lume; cunoaşterea nu e de ajuns. Dar cerebralitatea poetei e, pe de o parte, doar chestiune de vocabular (rece, exact, noţional), iar pe de alta, nu reuşeşte să ascundă cu totul frustrarea afectivă. Logica lirică a Martei Petreu stă pe un strat de senzualitate, elogiul creierului se aliază cu nostalgia cărnii. Defeminizarea este parţială şi imaginile alungate pe uşă ale corpului revin pe fereastră: pielea, sîngele, nervii. Sub aparenta claritate intelectuală a versului, pulsează viscerele. Metaforele au cîteodată o materialitate fizică izbitoare: *„Pipăi sub piele / terminaţiile nervoase - ciorchini tescuite zdrelite / bandajate in sare* " sau *„ Ţi-aş fi umblat pe piele cu tălpile goale".* Feminitatea reprimată se răzbună: *„Doamne. Ale cui vor fi / bucuria după-amiaza trupul tlnăr || îmi ordon eu nopţile conform unui criteriu unic: | nopţi ale adolescenţei şi nopţi dormite / Casante | iubiri congelează-n creier || Toate întîmplările fericite / se petrec sub aşteptările-nchipuirii // Doamne | nu fabula în contul propriilor victime / ci ascultă, melancolii de lapte precise acute".*

Al doilea ciclu din carte *(Viata altuia)* cuprinde, de altfel, poezii de dragoste. Ele încep şi se sfîrşesc, aproape toate, cu o constatare de ordin general, cu o definiţie *(„ Toate singurătăţile excesive sînt asemănătoare iubirii"* e un asemenea vers cadru), în care ca într-un soi de paranteză, poeta include notaţiile sugestive, de jurnal intim, telegrafice şi misterioase *(„în ziua ploioasă | nostalgii - cicatrice trezite / mici semne roz ca smeura dulce, aproape coaptă").* Am citat din *Duminica orbitor,* dar schema este aceeaşi în *Orfelinat iarna,* în *Codul bunelor maniere* şi în altele. Reflecţia este concretizată imagistic. E greu de spus pe unde trece linia care desparte cerebralitate de senzaţie, creierul de epidermă. Versuri ca acestea, din *Istorii pentru duminică* pot fi socotite emblematice: *„ Gîndul ei toarce silogisme -un sînge de pisică îmi fierbe în creier".* O senzorialitate bogată, puternică se difuzează în venele poemelor. Răceala clinică a introspecţiei nu exclude nici momente de euforie tactilă. Cruzimea e şi

o formă a cruditǎţii. Cerebralitatea nu atrofiază simţirea, care e fragedă şi verde ca un lăstar primăvăratic: *„ Eu număr nopţile noastre - cele definitiv pierdute: /zăpada înaintează de-a lungul sîngelui nostru - / perfuzie înţeleaptă letală / cum demult / răcoros doar seamănul meu mă putea cuprinde / (oho! vamă dulce zdrelită / ne era carnea)".*

In fine, există în celelalte două cicluri (şi îndeosebi în primul) şi poezii inspirate de alte sentimente decît acela erotic. Acestea mi-au amintit, ca atitudine generală, de ale Grelei Tartler. în *Aduceţi verbele* nu era încă perceptibilă starea de resemnare, de nemulţumire, de nerealizare pe care o exprimă *Conspectele despre fericire,* titlu vădit ironic. O maturizare firească stinge elanurile juvenile. Pretextul fiind uneori tot acela erotic, deschiderea spre o problematică mai largă a fiinţei nu poate trece neobservată, în astfel de poezii se accentuează, cu adevărat, latura etic prozaică: *„ Seară de seară îmi spovedesc micile laşităţi ale zilei: / cit de mult te-am iubit! || Pe-ndelete mă alint - iată / stau sub cuvertura publică verde / (neprivit / trupul meu devine primitor şi fierbinte) || Oho! Seară de seară îţi scriu lungi scrisori / despre micile abdicări ale zilei || îmi scot ochelarii să te descriu — / atîta frumuseţe (copilărească) /şi inutilă ca o ţară mică într-un război nuclear): / bătălii cu lacrimi şi miere / am purtat pentru tine... ".* Sau: *„Noi ştim că nu aceasta e dimineaţa fericită: / atîtea călătorii doar imaginate / ratări cîte dorinţe / cauzele mărunte pentru care ne reglăm respiraţia || îmi amintesc Jntîmplări ale trupului; ' scarlatina pojarul vaccinul împotriva turbării / lecţiile de fonetică luciditatea ca sentiment / al propriei anatomii plimbate / din cîmpurile de mentă între zidurile oficiale / gîndul Martei comprimat între maşinile militare / Concert de luni - ca pentru o dragoste nouă; / îmi amintesc întîmplări ale trupului / (cine mai vrea să-şi întîlnească / înfăţişarea de ieri / cind în oglină stă rituală şi zîmbitoare / dovada penală a resemnării? / Umileşte-mă fără martori! - încă / de copil mi s-a spus".*

Marta Petrei e o poetă subtilă, inteligentă, a cărei notă personală s-a putut constata de la prima carte.

(România literară, nr. 24 1984)